

*Τατιάνα-Ελένη Συνοδινού, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Νομικής,
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

30-1-2018

Η σημερινή ημέρα είναι μια μέρα χαράς για τα γράμματα, τις επιστήμες και τον πολιτισμό. Τιμούμε τους Τρεις Ιεράρχες οι οποίοι με το ήθος τους και το επαναστατικό για την εποχή τους πνεύμα, με γνώμονα την αγάπη τους για τον άνθρωπο και την κοινωνική δικαιοσύνη, έκαναν μια μεγάλη υπέρβαση ενάντια στο πνεύμα των καιρών, συγκεράζοντας με αρμονικό και θαυμαστό τρόπο την χριστιανική πίστη με τον ορθό λόγο και την επιστήμη.

Η επιστήμη είναι το σημαντικότερο και το πιο μεγαλειώδες επίτευγμα του ανθρώπου. Σκοπός της επιστήμης είναι η ανακάλυψη και η ερμηνεία του σύμπαντος, καθώς και η γνώση των μηχανισμών και των αρχών λειτουργίας του. Ωστόσο, η επιστήμη δεν είναι μια μονοδιάστατη τεχνική ή εμπειρική δράση προς εξαγωγή υποθέσεων και τη συσσώρευση πιθανών συμπερασμάτων.

Στο επίκεντρο του σύμπαντος και του ανθρώπινου είναι βρίσκεται ο άνθρωπος. Θα ήταν αδύνατο να γνωρίσουμε το σύμπαν, εάν πρώτα δεν γνωρίσουμε τον τρόπο που το αντιλαμβανόμαστε και το βιώνουμε, μέσα από τον ίδιο μας τον εαυτό.

Ο άνθρωπος είναι ον λογικό και πολιτικό, που αναπτύσσει τις δυνατότητες και εκπληρώνει τον φυσικό προορισμό του μόνο ως μέλος του κοινωνικού γίνεσθαι. Ο αποκομμένος από την κοινωνία άνθρωπος, όπως παρατηρεί ο Όμηρος, είναι

καταδικασμένος να ζει χωρίς καθοδήγηση, χωρίς νόμους, χωρίς εστία. Στην αριστοτέλεια φιλοσοφία η γνώση και η σοφία είναι μια ατομική αρετή που φτάνει σε ύψιστο επίπεδο ολοκλήρωσης όταν μεταδίδεται και βελτιώνει την κοινωνία.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι πρωταρχικό για την επιστήμη να αποκτήσει πάνω και πριν απ' όλα γνώση της κοινωνίας. Η επιστήμη πρέπει να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι συμβιώνουν μέσα στην κοινωνία και τους νόμους της κοινωνικής συνύπαρξης, εάν και πως αυτοί γίνονται αποδεκτοί, πως μεταβάλλονται και πως μεταδίδονται από γενιά σε γενιά.

Η ανθρωποκεντρική διάσταση είναι εγγενές χαρακτηριστικό και προϋπόθεση της επιστημονικής γνώσης, αλλά ταυτόχρονα και ένα μεγάλο ζητούμενο. Καμία επιστημονική προσέγγιση δεν μπορεί να είναι παραγωγική εάν δεν έχει ως πυρήνα τον άνθρωπο –τα κίνητρά του, τα συμφέροντα του και τις δράσεις του– καθώς και την κοινωνία όπου αυτός ζει.

Οι κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες, οι επιστήμες της αγωγής, η νομική και η ψυχολογία, έχουν συμβάλει ανεκτίμητα στην αέναη προσπάθεια για την κατανόηση της ατομικής και της συλλογικής υπόστασης του μεγάλου μυστηρίου της ανθρώπινης ύπαρξης.

Χάρη στην κοινωνιολογία η κοινωνική συνύπαρξη αποκωδικοποιείται μέσα από αρχές, αιτίες και αιτιατά που ερμηνεύουν και πυροδοτούν την ανθρώπινη δράση.

Οι κανόνες δικαίου, υπό το ιδεώδες της ευταξίας, ρυθμίζουν την αρμονική συλλογική συνύπαρξη υλοποιώντας το κοινωνικό συμβόλαιο.

Η ψυχολογία εστιάζει στο πιο ιερό κομμάτι του είναι, μελετώντας την ανθρώπινη συμπεριφορά και νοητική δράση.

Παράλληλα, τίποτα δεν είναι δεδομένο. Το κοινωνικό γίνεσθαι, καθ' εικόνα και ομοίωση του ανθρώπου, είναι ένας ζωντανός οργανισμός που αναδιαμορφώνεται και αναγεννάται, όντας σε μια διαρκή ροή, μέσα από δράσεις και αλληλεπιδράσεις που σηματοδοτούν τη διαμόρφωση νέων καταστάσεων.

Η κοινωνία μέσα στο οποίο γαλουχηθήκαμε έχει υποστεί μια βαθιά ανασυγκρότηση από την επίδραση των νέων τεχνολογιών και υφίσταται μεταλλάξεις τις οποίες αδυνατούμε να κατανοήσουμε ή ακόμη και να αντιληφθούμε.

Στην κοινωνία της πληροφορίας, οι ειδήσεις γίνονται γνωστές μέσα σε δευτερόλεπτα σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Ωστόσο, τα δίκτυα επικοινωνίας δηλητηριάζονται από ψευδείς ειδήσεις, ρητορική μίσους, χειραγώγηση και συνωμοσιολογία. Παράλληλα, τα κυρίαρχα οικονομικά μοντέλα βασίζονται στην υπαρπαγή και εμπορευματοποίηση των προσωπικών μας δεδομένων. Η τεχνητή νοημοσύνη δημιουργεί νέα κοινωνιολογικά, ηθικά και νομικά διλήμματα. Πρέπει να υπάρχει εργασία για όλους στον κόσμο των «έξυπνων» μηχανών; Ένα «έξυπνο» ρομπότ είναι απλά ένα πράγμα ή μια ιδιαίτερη κατηγορία ύπαρξης στην οποία θα πρέπει να αναγνωριστούν κάποια δικαιώματα;

Οι κοινωνικές επιστήμες και οι επιστήμες της αγωγής διαθέτουν τα αναγκαία θεωρητικά, μεθοδολογικά και πρακτικά εργαλεία που μπορούν να βοηθήσουν τις κοινωνίες να ξεπεράσουν αυτές τις αδυναμίες, να κατανοήσουν τις τρέχουσες προκλήσεις και να καθορίσουν τις πολιτικές που απαιτούνται για την αντιμετώπισή τους. Γιατί, αυτός που δεν έχει γνώση, είναι ασταμάτητα στο έλεος της αλλαγής.¹

---

¹ «*Qui manque de connaissance est sans cesse à la merci du changement*», Rémi Belleau.

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, πρέπει να αναζωπυρωθεί η έρευνα στο πεδίο των επιστημών με επίκεντρο τον άνθρωπο και την παιδεία του, τον εσωτερικό του κόσμο και την ρύθμιση της συμπεριφοράς του μέσα στην πολιτεία.

Οι καταλυτικές αλλαγές στον τρόπο ζωής μας διαμορφώνουν νέα μοντέλα συμπεριφοράς και είναι πρόδρομοι σημαντικών κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και μετασχηματισμών. Η πρώτη γενιά παιδιών των οποίων οι γονείς μοιράστηκαν αφειδώς προσωπικές στιγμές και συναισθηματικά τους ίχνη στα κοινωνικά δίκτυα πλησιάζει την ενηλικίωση. Ποια η συναισθηματική επίδραση της υπερέκθεσης των παιδιών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ; Τι σημαίνει να είμαι «φίλος» με το παιδί μου στο Facebook;

Η παιδαγωγική επιστήμη γνωρίζει νέες προκλήσεις και νέες προοπτικές. Η υβριδική εκπαίδευση δύναται να παρέχει νέες μαθησιακές εμπειρίες, καταλύοντας τα παραδοσιακά χωροχρονικά στεγανά και παρέχοντας μια διαφορετική δυναμική στην διάχυση της γνώσης και στην εκπαίδευση : εξ αποστάσεως εκπαίδευση, συνδυασμός μια πληθώρας εκπαιδευτικών μέσων, παραδοσιακών και σύγχρονων, χρήση αποκεντρωμένων πηγών μελέτης, ατομικός ρυθμός διδασκαλίας και εξατομικευμένη παιδαγωγική.

Η δημοκρατία, η υπέρτατη αυτή αρετή που κληροδότησε στην ανθρωπότητα ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός, αλλάζει μορφή και περιεχόμενο. Οι νέες τεχνολογίες δίνουν καινοτόμο πνοή στο δημοκρατικό γίγνεσθαι. Το διαδίκτυο μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία διορθώνοντας αδυναμίες και ενισχύοντας τη συμμετοχή μέσω της ηλεκτρονικής ψήφου. Παράλληλα, ευνοεί την πολύπλευρη κοινωνική δράση και ενεργό παρουσία του πολίτη σε σημαντικά ζητήματα, χωρίς τη διαμεσολάβηση θεσμών

και πολιτικών οργανισμών : ηλεκτρονικές διαμαρτυρίες, κινητοποίηση για διαδηλώσεις, ηλεκτρονικά δημοψηφίσματα. Ταυτόχρονα, στην άμεση δημοκρατία των διαδικτυακών φόρουμ, η υγιής και αληθής βούληση συμμετοχής στα κοινά και δράση φαλκιδεύεται από την δυσφήμιση και την στοχευμένη παραπληροφόρηση, ενώ οι υπάρχοντες μηχανισμοί δεν εγγυώνται την αντιπροσωπευτικότητα, αλλά αντίθετα παρέχουν γόνιμο έδαφος για λαϊκισμό και δημαγωγία.

Τέλος, η διαδικτυακή επανάσταση απαιτεί την αναθεώρηση των υπαρχόντων κανόνων και μοντέλων κοινωνικής συμβίωσης. Συμπεριφορές, δράσεις, συμφέροντα και δικαιώματα βρίσκονται σε συνεχή επαναπροσδιορισμό και αναζητούν νέες σταθμίσεις. Τα όρια δημόσιου και ιδιωτικού, η ανωνυμία, οι πρακτικές της ανοιχτής πρόσβασης, η σχέση διαφάνειας και απορρήτου, ο έλεγχος των δικτύων, το δικαίωμα στη διαδικτυακή σύνδεση, η ηλεκτρονική παρακολούθηση και η ηλεκτρονική εργασία είναι ορισμένες μόνο πτυχές μιας κοινωνικής αναδόμησης που συνταράσσει συθέμελα τον τρόπο που συμβιώνουμε.

Η εποχή μας κηρύχθηκε ως η εποχή της «μετα-αλήθειας». Η επιστήμη, ως συνεχής εξερεύνηση της αλήθειας, γίνεται πλέον στόχος. Οι ανθρωπιστικές σπουδές αμφισβητούνται, καθώς τις απόψεις πλέον αντικαθιστούν τα δεδομένα. Είναι, συνεπώς, σήμερα αναγκαίο περισσότερο από ποτέ να υπενθυμίσουμε τη θεμελιώδη σημασία αυτών των σπουδών ως απαραίτητο όπλο της ανθρωπότητας για την επιβίωση της.